

19. 2000-luvun talouskriisit

Kuplat puhkeavat – finanssikriisi 2008

Pitkään jatkunut talouskasvu muuttuu toisinaan suoranaiseksi kuluttamisen, investoimisen ja sijoittamisen juhlaaksi. Nousukauden sokaisemat kotitaloudet ja yritykset käyttävät rahaa kiihtyvällä tahdilla, ja varovaisuus unohtuu. Myös julkinen sektori kuluttaa ja investoi. Kaikki tahot toteuttavat ostohuumaansa yleensä velaksi, mikä haittaa harvoja, sillä velat aiotaan kuitata tulevalla talouskasvulla.

Ostaminen kanavoituu ainakin kahteen asiaan: asuntoihin ja osakkeisiin. Kun asuntojen hinnat nousevat nopeasti, sijoittajat ja muutkin ihmiset innostuvat asuntobisneksistä. Samalla tavalla sijoittajat kiinnostuvat pörssiyhtiöistä, jotka menestyvät

tai joiden odotetaan menestyvän. Pörssiyhtiöidenkin osakkeet saattavat nousta nopeasti.

Kansantaloudessa kuplalla tarkoitetaan tilannetta, jossa kuluttaminen, investoinnit ja sijoittamishuuma perustuvat katteettomiin odotuksiin tulevasta talouskasvusta. Asuntokupla puhkeaa viimeistään silloin, kun kuluttajilla ei ole enää varaa lyhentää asuntolainojaan esimerkiksi kasvavan työttömyyden tai kohoavan korkotason vuoksi. Tämä jyrkentää hintojen syöksykierrettä. Osakekupla puhkeaa, kun osakkeiden hinta on kohonnut epärealistiselle tasolle suhteessa yritysten menestykseen ja kun riittävän moni sijoittaja alkaa uskoa osakekurssien pian romahtavan. Esimerkiksi 2000-luvun taitteessa

Mikä on pilakuvan sanoma?

IT-alan yritysten osakkeiden hinta romahti maailmalla, kun usko IT-teknologian mullistavaan vaikutukseen taloudessa osoittautui liian optimistiseksi.

Pankit ovat kuplien aikana suuressa roolissa. Siksi kuplien puhkeamiseen liittyviä talouskriisejä kutsutaan **rahoitusmarkkinakriiseiksi**. Pankit myöntävät lainoja, jotka voimistavat hintakuplia.

Lisäksi pankit ovat talouden syöksykierteen aikana vaarassa mennä konkurssiin, niiden luottotappioiden kasvaessa. Maailman rahoitusjärjestelmän arvioidaan olleen lähellä täydellistä tuhoa vuonna 2008, kun asunto- ja sijoituskuplat synnyttivät yhden vakavimmista rahoitusmarkkinakriiseistä, finanssikriisin.

ESIMERKKEJÄ HOLTITTOMASTA RAHAN LAINAAMISESTA ENNEN FINANSSIKRIISIÄ

Lainakysynnän tyydyttämiseksi markkinoille tuli niin kutsuttuja ninja-lainoja. Niitä myönnettiin henkilöille, joilla ei ollut tuloja, töitä tai varallisuutta (no income, no job and no assets).

Meksikosta muuttanut mansikanpöimija sai Bakersfieldissä, Kaliforniassa sadan prosentin lainan 724 000 dollaria maksaneen talon ostoon. Hänen vuositulonsa olivat 14 000 dollaria.

Lainanantajat ottivat käyttöön niin sanotut stated income -lainat. Ne olivat lainoja, joiden ottajien ei tarvinnut mitenkään todistaa tulojaan, oma ilmoitus riitti. Lainat tunnettiin myös termillä liar loans (valehtelijoiden lainat).

Finanssiyhtiö New Century kehitti internet-palvelun, jonka avulla asuntolainahakemus voitiin käsitellä 12 sekunnissa.

Lähde ja lisää esimerkkejä:
<http://www.taloussanommat.fi>

Finanssikriisi sai alkunsa Yhdysvalloista. Siellä myönnettiin riskipitoisia asuntolainoja ihmisille, joiden takaisinmaksukyky oli huono. Näitä lainoja kutsuttiin **subprime-lainoiksi**, ja niiden korko nousi nopeasti lähes 20 prosenttiin. Lainoja oli helppo saada, eivätkä ihmiset ymmärtäneet kaikkia lainaehtoja. Kun he vielä uskoivat asuntojen hintojen kohoavan jatkuvasti, he uskalsivat ottaa kalliita lainoja paljon. Lopulta Yhdysvaltojen asuntomarkkinoille syntyi asuntokupla. Asuntojen hinnat olivat liian suuria niiden arvoon nähden, ja asuntoja ostaneilla oli valtavat määrät asuntovelkaa.

Globaali rahoitusmaailma levittää kriisejä tehokkaasti muihin maanosiin. Rahoituslaitokset tekivät amerikkalaisista subprime-lainoista monimutkaisia

sijoituspaketteja, joita ne myivät eteenpäin ympäri maailmaa. Näistä paketeista luvattiin hyvä tuotto, mutta niihin sisältyi myös suuret riskit. Riskejä ei kuitenkaan yleisesti tiedostettu, koska luottoluokitussyhtiöt olivat luokitelleet sijoitukset erittäin luotettaviksi. Luottoluokittajat saivat sitä isommat palkkiot, mitä paremman luottoarvion ne antoivat sijoitusvaihtoehdoille. Ne eivät siis olleet puolueettomia arvioijia.

Asuntokupla puhkesi, kun ihmiset eivät korkojen noustua enää kyenneet maksamaan asuntolainojensa hoitokuluja ja pankit alkoivat ottaa asuntoja haltuunsa. Kysyntä hiipui, asuntojen hinnat lähtivät laskuun ja rahoituslaitosten luottotappiot nousivat. Moni pankki ajautui konkurssiin. Rahoitusmarkki-

Vuosien 1929 pörssiromahdus ja 2008 finanssikriisi vaikuttivat maailmanlaajuisesti.

PANKKIKRIISIEN TUNNUSMERKKEJÄ

Lähde: Sampo Alhonsuo ja Harry Leinonen: Pankkikriisit noudattavat samaa kaavaa – Pankkikriisien yleisestä anatomiasta. BoF Online 2008 No. 16.

- 1) Taloudellinen tilanne näyttää valoisalta.
- 2) Toimeliaisuus kasvaa nopeasti.
- 3) Pitkä nousukausi sokaisee rahoitusmarkkinoiden toimijat.
- 4) Luotonanto kasvaa nopeasti, ja sen myötä luottoriskit kasvavat.
- 5) Varallisuushinnat (esimerkiksi kiinteistöjen ja asuntojen hinnat) nousevat nopeasti.
- 6) Kasvun rajat tulevat vastaan (ei enää haluta velkaantua lisää, jotkut vetäytyvät markkinoilta), jolloin tapahtuu syöksy ja varallisuushinnat alenevat.
- 7) Euforia kääntyy itseään ruokkivaksi paniikkivaiheeksi.
- 8) Viranomaisratkaisut palauttavat vähitellen "normaalitilan".

noiden levottomuus levisi Yhdysvalloista maailmanlaajuisesti, kun subprime-lainojen arvopapereita löytyi satojen miljardien eurojen arvosta eri maiden pankkien ja rahastojen sijoitussalkuista. Kukaan ei oikein tiennyt, kenellä oli hallussaan riskipitoisia sijoituksia ja kuinka paljon.

Rahoitusmarkkinoiden ongelma kärjistyi luottamuskriisiksi, kun pankit lopettivat rahan lainaamisen toisilleen. Kriisin seurauksena pankkien välinen rahoitus oli jumiutua kokonaan. Monilla eurooppalaisilla pankeilla oli riskipitoisia arvonsa menettäneitä sijoitustodistuksia. Estääkseen maailmantalouden romahduksen maailman keskuspankit pyrkivät kaikin keinoin turvaamaan pankkien toiminnan. Ne tarjosivat pankeille edullista lainarahaa, jotta pankeilla riittäisi rahaa huolehtia omista velvoitteistaan. Euroopan, Yhdysvaltojen ja Kiinan keskuspankit alensivat ohjauskorkoaan yhtä aikaa ennen näkemättömällä tavalla.

Valtiot puolestaan sitoutuivat turvaamaan veronmaksajien rahoilla pankkijärjestelmän toiminnan. Nämä toimet auttoivat eikä luottamus rahoitusjärjestelmää kohtaan romahtanut täydellisesti. Rahoitus-

markkinoiden kriisi sai kuitenkin aikaan maailmanlaajuisen laman. Kymmeniä miljoonia ihmisiä jäi työttömäksi.

Euroopan velkakriisi ja tapaus Kreikka

Finanssikriisistä seurannut maailmanlaajuinen taantuma synnytti velkakriisin Euroopassa 2010-luvun alussa. **Eurojärjestelmän** synty (1999) oli yhtenäistänyt siihen liittyneiden maiden valtionlainojen korkoja. Rahaa oli saatavissa halvalla, mikä johti lisääntyvään velanottoon. Usean valtion velka paisuikin melkoisesti jo ennen finanssikriisiä. Muun muassa Portugali, Espanja, Irlanti ja Italia joutuivat finanssikriisin jälkeen todella suuriin vaikeuksiin jättämisten velkojensa vuoksi.

Pahimmassa tilanteessa oli Kreikka. Maan uusien valtionlainojen korko nousi kymmeniin prosentteihin, mikä käytännössä tarkoitti sitä, ettei se voinut ottaa lainaa. Apuun riensi "troikka" eli Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki EKP ja Kansainvälinen valuuttarahasto **IMF**. Ne ryhtyivät antamaan Kreikalle hätäapua: osin suoraa tukea, mutta

Eläköön Kreikka! Talouskriisi on voimistanut nationalismia Euroopassa.

pääasiassa lainoja ja niiden takauksia. Satojen miljardien eurojen tuella yritettiin estää Kreikan talouden täydellinen romahdus, koska se olisi voinut aiheuttaa uuden Euroopan laajuisen rahoitusmarkkinakriisin. Etenkin ranskalaiset ja saksalaiset pankit olivat lainanneet rahaa Kreikalle, joten myös nämä pankit olivat vaarassa. Hätäavulla pyrittiin estämään myös Kreikan humanitaarinen kriisi, sillä maalla alkoi olla vaikeuksia maksaa ulkomailta tuotavia lääkkeitä tai ihmisten palkkoja.

Tuen saamisen ehtona troikka vaati Kreikalta menojen leikkauksia ja valtion omaisuuden myymisiä. Kreikkalaisten suuttumus kohdistui etenkin tiukkaa leikkauspolitiikkaa vaatineeseen Saksaan. Troikan säästöohjelmia vastustaneet populistiset puolueet pääsivät Kreikassa valtaan, mutta nekin joutuivat nielemään lainaohjelmien ehdot, koska maalla ei ollut vaihtoehtoa.

Kreikan tukeminen jakoi mielipiteitä euromaissa. Tukea vastustaneet tahot vetosivat siihen, että eurojärjestelmässä oli sovittu **“no bailout” -periaatteesta**. Sen mukaan velat eivät ole yhteisvastuullisia, vaan jokainen valtio huolehtii omistaan. Tällä yrittään estää **“moral hazard”** eli moraalikato: on houkuttelevaa elää yli varojensa, jos tietää, että kaverit tulevat tarvittaessa auttamaan. Tuen vastustajat korostivat myös sitä, että sijoittamiseen liittyy aina riski. Jos eurooppalaiset pankit olivat lainanneet rahaa riskimaille hyvän korkotuoton houkuttelemina, niiden oli itse vastattava riskistään.

Tuen kannattajat puolestaan katsoivat, että on pienempi paha lainata lisää rahaa velkamaille kuin antaa niiden romahtaa ja siten ottaa riski Euroopan laajuisesta rahoitusmarkkinakriisistä. He argumentoivat, että syvä lama tulisi kaikille euromaille vähintään yhtä kalliiksi kuin Kreikalle myönnetty hätäapu.

Hätäapu tehosi ja Kreikka vältti totaalisen katastrofin. Kreikan pitäisi pärjätä omillaan, mutta tulevaisuus näyttää, miten se onnistuu. Kreikalla on edelleen velkaa noin 145 % (2025) suhteessa bruttokansantuotteeseensa, ja viimeiset lainat on sovittu maksettavaksi vasta 2060-luvulla. Lainan takaisinmaksu onnistuu vain, jos Kreikka saa pidettyä taloutensa ylijäämäisenä. Joka tapauksessa velkakriisi jätti syvät arvet Kreikan yhteiskuntaan. Monet ihmiset elävät köyhinä. Heillä on puutetta perusasioista, kuten ruoasta, asunnosta ja lääkkeistä. Kreikan toipumista vaikeuttaa se, että kriisivuosina yli 400 000 kreikkalaista muutti ulkomaille, ja moni heistä oli hyvin koulutettu nuori aikuinen. Myös koronaviruskriisi hidasti Kreikan talouden toipumista.

Euroalueella riittää edelleen ongelmia. Yksi suurimmista murheista on ollut Italia, joka on elänyt jo kauan yli varojensa. Italiassa on velkaa noin 3 000 miljardia euroa eli noin 140 % (2025) suhteessa bruttokansantuotteeseensa. Italian taloudellisen ja poliittisen merkityksen vuoksi sitä ei voida kovin helposti pakottaa noudattamaan rahaliiton sääntöjä.

Italia on EU:n suurimpia kansantalouksia, ja kokonaisvelka on niin suuri, että maata tuskin on mahdollista pelastaa samalla tavalla kuin Kreikkaa. Niinpä rahaliiton maat joutuvat katsomaan vierestä Italian tekemiä sääntörikkomuksia ja toivomaan, että Italian velkaiset pankit pysyvät toiminnassa. Olennaista on, ettei markkinoiden luottamus Italiaa kohtaan romahda, sillä jos se ei saa lainarahaa markkinoilta, on edessä suuria vaikeuksia. Jos Italia ajautuu maksuvaikeuksiin, siitä aiheutuva kriisi voisi johtaa jopa koko eurojärjestelmän hajoamiseen.

Saksan rooli velkakriisissä

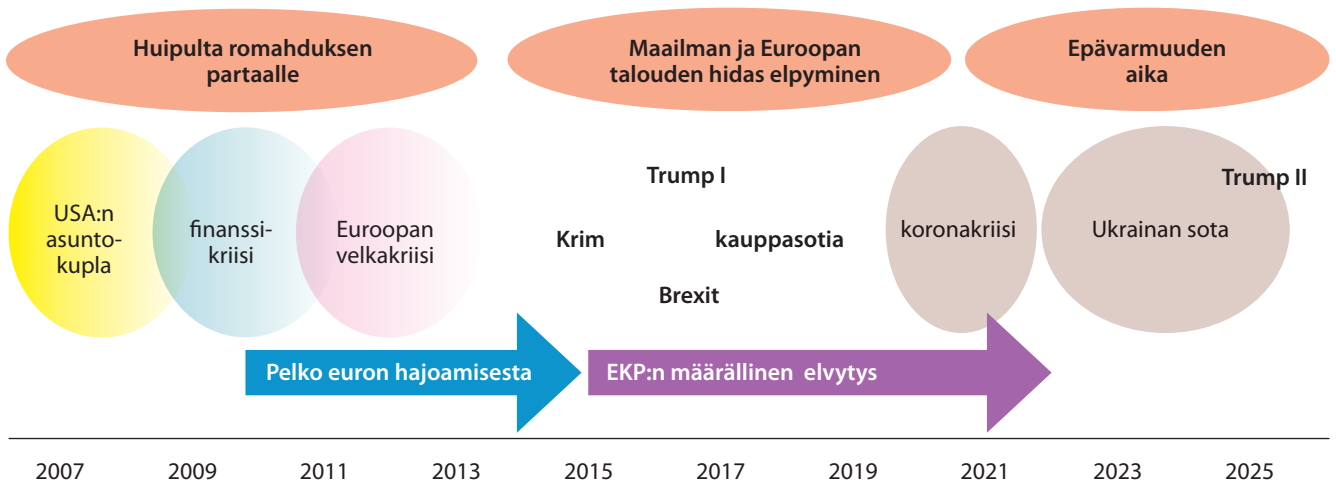
Mediassa on paljon yksinkertaistettu asioita ja syylistetty ylivelkaantuneita maita siitä, että ne ovat aiheuttaneet ongelmansa itse. Osa tutkijoista ja toimittajista näkee kriisin taustalla muitakin syitä. Euroopan ongelmat alkoivat jo euroalueen synnystä, koska järjestelmään jäi tiettyjä rakennevikoja. Esimerkiksi Euroopan keskuspankin korkopolitiikka kohtelee kaikkia maita samoin, vaikka erilaisen talustilanteen vuoksi toisiin maihin sopisi paremmin matala ja toisiin korkea korko.

2000-luvun vaihteessa Saksa oli talousvaikeuksissa, koska Itä- ja Länsi-Saksojen yhdistyminen vuonna 1990 oli tullut valtiolle kalliiksi. Tätä kompensoitiin verojen korotuksilla, mikä luonnollisesti vähensi kuluttajien ostovoimaa. Talous kasvoi hitaasti. Yritykset investoivat Saksassa vähän, joten pankkeihin kertyi paljon rahaa. Tätä rahaa saksalaiset pankit alkoivat lainata eteläisen Euroopan valtioille, joissa talous kasvoi nopeammin ja rahalle oli kysyntää. Samoin menettelivät ranskalaiset pankit.

Saksan talous alkoi 2000-luvun alun jälkeen kasvaa vauhdikkaasti. Työmarkkinoilla tehtiin monia joustavuutta lisääviä uudistuksia, työaika pidennettiin ja palkankorotukset pidettiin matalina. Saksan kilpailukyky parani ja vienti kasvoi erityisesti eteläisen Euroopan reunamaihin. Saksan ulkomaankauppa kasvoi voimakkaan ylijäämäiseksi, ja Euroopan reunamaihin syntyivät mittavat alijäämät. Yhteisen euron vuoksi euromaat eivät voineet kohentaa vientikilpailukykyään devalvoineilla. Alijäämäiset kansantaloudet menettivät varallisuuttaan ulkomaille ja velkaantuivat.

Moni nykyinen kriisimaa oli euroajan alussa vain vähän velkaantunut ja vaihtotaseeltaan suurin

2000-LUVUN TALOUSKRIISEJÄ

piirtein tasapainossa. Esimerkiksi Espanja teki monena vuonna ylijäämäisiä budjetteja ja Irlannilla oli hyvin vähän julkista velkaa ennen finanssikriisiä.

Kreikan kriisi oli osin seurausta eurojärjestelmästä. Ilman euroa Kreikan kaltaiset nyt ylivelkaiset euromaat eivät olisi velkaantuneet läheskään samaa tahtia. Ne saivat lainaa niin halvalla, että se sekoitti maiden taloudet. Euroaikana ne pystyivät velkaantumaa, koska euromaiden välillä ei ollut suuria korkoeroja. EKP:n politiikka piti korot matalina. Saksan ja Ranskan pankit luulivat, että Kreikalle lainaamiseen ei yhteisen valuuttajärjestelmän vuoksi sisältynyt kovin suurta riskiä.

Euroalueen perustamisen yhteydessä ei varauduttu maiden erilaiseen kilpailukykyyn ja sen seurauksiin. Talouspolitiikan keskeisiksi periaatteiksi sovittiin hintavakaus ja euromaiden budjettitasapaino. Euromaiden keskinäisen kaupan tasapainosta tai epätasapainosta ei ole yhteisiä sopimuksia.

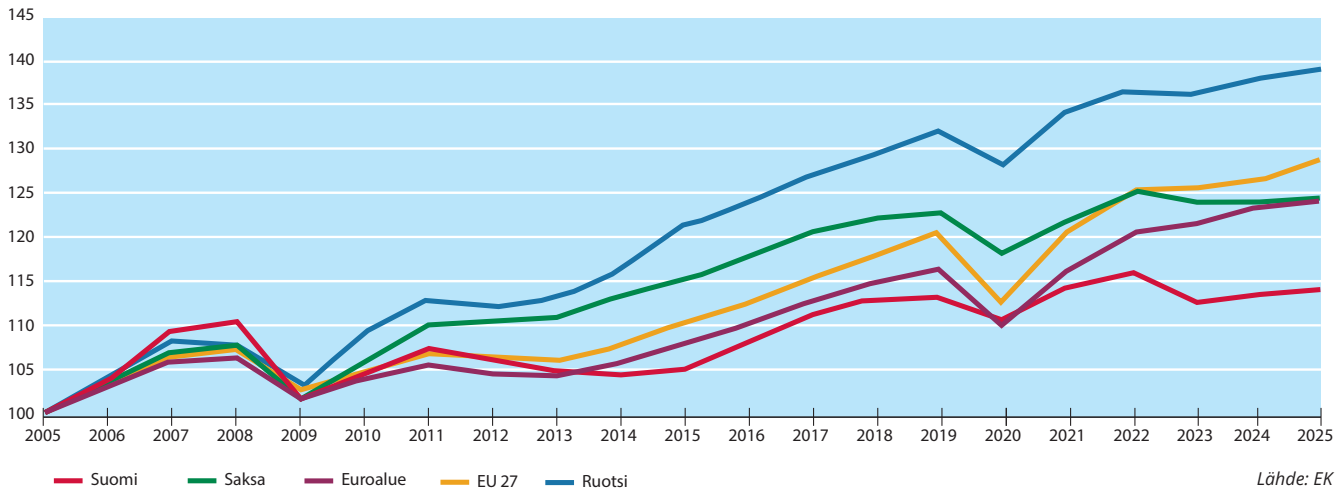
EU ja talouden kriisinhallinta

Euroopan velkakriisin aikana ja sen jälkeen EU:ssa pohdittiin ankarasti, miten vastaavat tilanteet vältettäisiin tulevaisuudessa. Vaikka jäsenmaiden valtionlainojen korot olivat lähestyneet toisiaan, ei ollut selkeästi sovittu, mitä tapahtuisi, jos jokin euromaa eläisi yli varojensa. Euromaat olivat kyllä sopineet velkarajoista. Vakaus- ja kasvusopimuksen mukaan jäsenmaa saisi ottaa vuodessa julkista velkaa (valtio ja kunnat) korkeintaan summan, joka vastaa kolmea prosenttia bruttokansantuotteesta. Maan julkinen kokonaisvelka ei puolestaan saisi olla yli 60 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Lähes kaikki jäsenmaat kuitenkin rikkoivat vakaus- ja kasvusopimuksen rajoja 2000-luvun alkupuolella ilman, että sopimukseen sisältyneitä taloudellisia sanktioita määrättiin. Niinpä velkakriisin jälkeen ryhdyttiin toimiin, joiden ajatellaan ehkäisevän tehokkaammin uusia kriisejä. Niin sanotussa

BRUTTOKANSANTUOTE ERÄISSÄ MAISSA 2005–2025

Volyyymi-indeksi, 2005 = 100

six-pack-uudistuksessa tiukennettiin valtion julkisten menojen kasvua: menot saavat kasvaa vain, jos valtion talous kasvaa.

Euromaat perustivat **pankkiunionin**, jonka tavoitteena on lisätä euroalueen pankkien vakautta ja luotettavuutta. Pankkien taloudellista tilannetta valvotaan säännöllisesti stressitesteillä. Niiden avulla selvitetään esimerkiksi ongelmaluottojen määrä, jotta saadaan käsitys, kuinka pankit kestäisivät, jos Eurooppa joutuisi äkilliseen taloudelliseen kriisiin. Lisäksi Euroopan unionin komissio tarkistaa jäsenmaiden budjetit ennen kuin ne hyväksytään kansallisissa parlamenteissa. Mikäli budjetin tulot ja menot on arvioitu komission mielestä epärealistisesti ja maa uhkaa velkaantua yli vakaus- ja kasvusopimuksen rajojen, komissio voi vaatia budjettiin muutoksia.

Eurokriisin seurauksena perustettiin myös kriisirahasto **Euroopan vakausmekanismi (EVM)**. Sen avulla kriisiin joutuneelle maalle voidaan myöntää tukea jopa satoja miljardeja euroja, joko suoraan avustusta tai lainoja. EVM lisäsi euromaiden yhteisvastuuta, sillä mekanismin myöntämät suorat avus-

tukset ja lainat lankeavat lopulta jäsenmaiden veronmaksajien maksettaviksi.

Tulevat kriisit vältetään helpommin, jos talous kasvaa. Tätä tukemaan EU on perustanut erillisen investointiohjelman. EU pyrkii lisäämään yritysten investointeja esimerkiksi takaamalla niiden lainoja, antamalla teknistä tukea investointien toteuttamiseen ja purkamalla investointien esteenä olevaa sääntelyä. Tällä tavoin EU uskoo, että alueelle syntyy esimerkiksi vuosina 2021–2027 yhteensä 650 miljardin verran lisäinvestointeja. Se puolestaan parantaa alueen työllisyyttä ja kiihdyttää talouskasvua.

Mitä koronakriisissä tapahtui taloudelle?

Joskus – onneksi hyvin harvoin – talouskasvua häiritsee jokin ennalta arvaamaton ja talousjärjestelmästä riippumaton kriisi, kuten sota tai pandemia. Alkuvuodesta 2020 Kiinasta maailmalle levinnyt koronavirus paljasti globaalin järjestelmän haavoittuvuuksia ja sekoitti maailmantalouden.

Korona vaikutti kokonaiskysynnän osatekijöihin eri tavoin. Suomen vientituotteet ovat pääosin tuo-

tantohyödykkeitä, eikä lyhytkestoinen talouden sokki niiden kauppaan suuresti vaikuta. Tavaraliikennettä eri maiden välillä ei rajoitettu. Toisaalta epävarmat ajat heijastuvat kaikkeen kysyntään. Niinpä vuonna 2020 Suomen tavaravienti supistui yli 10 prosenttia.

Maat, joissa turismi on tärkeä osa ulkomaankauppaa (palvelutase), kärsivät suuresti rajojen sulkemisesta ja matkustusrajoituksista. Isku oli vakava Välimeren maille, joiden bruttokansantuotteessa matkailulla on huomattava osa. Matkailun loppuminen saattoi nopeasti vaikeuksiin muun muassa lentoyhtiöt ja hotelliketjut.

Korona iski pahiten maiden kotimaiseen kysyntään. Viruksen leviämisen torjumiseksi ihmisiä kehoitettiin pysymään kotona ja joissakin maissa määrättiin ulkonaliikkumiskielto. Tämä vaikutti nopeasti yrityksiin, joiden kysyntä perustuu ihmisten kuluttamiseen vapaa-ajallaan. Erityisesti ravintola-ala kärsi kaikkialla, lisäksi kärsivät esimerkiksi joukkoliikenne, risteilyala, elokuvateatterit ja muut kulttuurialan toimijat. Kriisi toikin vahvasti esiin sen, kuinka etenkin

länsimaat ovat palveluiden varassa olevia, kehittyneitä jälkieteollisia yhteiskuntia.

Palveluyritysten vaikeudet johtivat nopeasti lomautuksiin ja irtisanomisiin. Tämä kasvatti julkisen talouden menoja, esimerkiksi työttömyyskorvauksia ja yritystukia. Samaan aikaan vähenivät sekä kuntien että valtion verotulot.

Suomen valtio ryhtyi tukemaan yrityksiä lainoilla ja suorilla avustuksilla, koska oli vaarana, että koronan seurauksena konkurssiin menee suuri määrä kannattavia yrityksiä. Rahaa jaettiin myös kunnille. Lisäksi valtio käynnisti mittavia elvytystoimia, jotta kokonaiskysyntä pysyisi siedettävällä tasolla eikä työttömyys pahenisi. Verotulojen väheneminen sekä menojen lisääminen johtivat valtion velan nopeaan kasvuun. Suomi otti vuonna 2020 uutta velkaa noin 20 miljardia euroa, mikä vastasi suunnilleen kolmasosaa valtion vuosittaisista menoista.

Koronakriisin talousvaikutuksia yritettiin lieventää myös Euroopan unionin tasolla. EU rakensi erilaisia elvytyshankkeita ja -rahastoja pahiten kärsi-

Koronakriisin aikana julkisen talouden rooli kansantalouden ja ihmisten kaitsemisessa korostui.

vien jäsenmaiden auttamiseksi. Suurin hanke on 750 miljardin euron elvytysrahasto, jonka komissio otti lainana markkinoilta. Noin puolet summasta on suoraa taloudellista tukea ja puolet lainoja. Elvytysrahastoa varten otetut lainat on tarkoitus maksaa pois vuosina 2028–2058 todennäköisesti koroteuilla EU-jäsenmaksuilla ja uusilla EU-veroilla.

Tämä yhteisvastuullisuus jakaa EU-maita jyrkästi kahtia. Keskustelussa elvytystukipaketista palattiin samoihin teemoihin kuin Euroopan velkakriisin aikaan 2010-luvulla: autetaanko muita jäsenmaita ja jos autetaan, kuka sen maksaa? Suomi kuuluu niiden maiden joukkoon, jotka vastustavat yhteisvastuun lisäämistä unionissa ja kannattavat suorien tukien sijaan lainojen myöntämistä.

Koronakriisin pelättiin vaikuttavan pysyvämmiin ihmisten kulutustottumuksiin. Kriisin voittajia olivat esimerkiksi verkkokaupat, kun ihmiset siirtyivät kuluttamaan verkkoon. Myös kodin viihde-elektroniikka, elintarvikkeet ja ulkoilutarvikkeet menivät hyvin kaupaksi.

Koronakriisiä seurasi nopeasti uusi kriisi, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan vuoden 2022. Venäjää vastaan kohdistetut pakotteet heikensivät monen yrityksen näkymiä. Lisäksi monien raaka-aineiden, esimerkiksi öljyn ja viljan, hinnat kääntyivät jyrkään nousuun. Nopeasti kiihtynyt inflaatio nosti korkotasoa. Sodan häiriöt Euroopan talouteen ovat suuria, mutta vaikutusten suuruus riippuu sodan ja pakotteiden kestosta.

Tehtävät

1. Mitä taloudessa tarkoitetaan asuntokuplalla ja osakekuplalla?
2. Miksi talouskuplien puhkeamisesta syntyy usein rahoitusmarkkinakriisi?
3. Miksi monet euromaat velkaantuivat paljon 2000-luvun alussa?
4. Tee käsitekartta vuoden 2008 finanssikriisin syistä ja torjumiskeinoista.
5. Ota kantaa väitteeseen: Euromaiden velkakriisi oli velkaantuneiden maiden oma syy.
6. Luettele keinoja, joilla Euroopan velkakriisiä on hoidettu ja joilla yritetään estää uudet velkakriisit.
7. a) Miten koronakriisi vaikutti Suomen kansantalouteen?
b) Millä keinoilla kriisin vaikutuksia yritettiin lievittää?
8. Katso A-studion 10 minuutin video finanssikriisin tapahtumista ja vaikutuksista. Nosta esiin kolme merkittävää uutta asiaa, jotka videon perusteella opit. Perustele valintasi.